



# АРХЕА

## Б Ю Л Е Т И Н

### НАШАТА ПОЗИЦИЯ ОТНОСНО ПРАВИТЕЛСТВЕНИЯ ЗАКОНОПРОЕКТ

Ако започнем прочита на правителствения проект на Закон за паметниците на културата от мотивите ще останем с впечатлението, че така нужната реформа в тази сфера макар и късно ще се състои.

Още в началото виждаме, че мотивите са в проевропейски тон и очакванията ни се ориентират към нормативна уредба, зачитаща правата на гражданите и охраняваща обществения интерес.

По-долу откриваме изброени почти всички основни елементи на един наистина демократичен режим. Прокламира се неприкосновеността на частната собственост, необходимостта от развитието на частни инициативи, децентрализацията на дейностите и равнопоставеност на работещите в тази сфера.

Неколкократно се изтъква, че действащият закон е неадекватен на новата обществена среда, а предлаганият проект въвежда нова философия за ролята и значението на паметниците на културата и приобщава обществото и отделната личност към културно-историческото ни наследство.

**ДА, АМА НЕ !**

Още в началото на проекта на Закон за паметниците на културата виждаме, че той не може да се нарече демократичен!

Написаното в мотивите просто отсъства от проекта.

За всеобща изненада новият законопроект в основата си е почти същият като стария закон датиращ от соц-времената (1969г.).

Започвайки от неясните правни формулировки и стигайки до държавния монопол в сферата на издирването, опазването и популяризирането на културно-

историческото ни наследство, всичко това отново го откриваме и в правителствения законопроект.

Макар и да се разграничават от стария закон и да го отричат, вносителите на новия законопроект не са успели да се отдалечат от същността му - неясни правни формулировки, възможност за двойни стандарти и държавен монопол.

Макар и да са предвидени норми, позволяващи откриването на частни музеи, те са се в духа - "само за наши хора", а за концесиите по-добре да не говорим, тъй като е общоизвестно заради кои хора тези текстове бяха включени в законопроекта.

Нещо повече, някои от предлаганите текстове са по-регресивни от тези в стария закон.

Изумително е как при всичките критики срещу неточното формулиране на основния правен термин от стария закон - "паметник на културата", предлагашите новия проект не само, че не са изяснили и конкретизирали критериите, но още повече са ги обобщили и разтеглили .

Това на практика обезсмисля всякакъв последващ режим, тъй като липсата на точна правна формулировка създава условия за различно тълкуване на текстовете при всеки отделен случай, което е недопустимо.

Да не говорим, че не са дефинирани и други правни термини - културни ценности, исторически ценности, културно-исторически ценности, културно-историческо наследство, археологически обект и др.

При по-внимателно вглеждане в текстовете на Закона за паметниците на културата и музеите от 1969г. и законопроекта на правителството и съпоставянето им виждаме, че по своята същност най-критикуваните текстове от стария закон са идентични с тези от новопредлагания!

Нещо повече, в правителствения проект

има противоречащи на Конституцията норми, ограничаващи основни конституционни права на гражданите. Свидетели сме на ограничаване и игнориране на частната собственост, а за равнопоставеност между различните видове собственост и инициативи изобщо не бихме могли да говорим.

Проследявайки логиката на предлагания законопроект и при най-добро желание не можем да я наречем демократична.

При проучването на общественото мнение се оказа, че хората масово определят правителствения проект като - "по-скоро тоталитарен".

Въпреки положените сериозни мисловни усилия никой не можа да отговори какво е "памятник на културата", тъй като точна формулировка в правителствения законопроект няма, а в описанието е включено едва ли не всичко, което съпътства жизнения път на човека.

Мнозинството възрази срещу незачитането на неприкосновеността на частната собственост и поставиха въпроса за "големите риби", които отдавна са натрупали големи колекции.

Накрая съвсем логично мнозина заключаваха, че в крайна сметка този проект устройва най-вече тях.

При интервютата избягахме да документираме мнението на пряко заинтересованите, тъй като то обикновено се изчерпваше с цветиста поредица нецензурни слова по адрес на правителството и парламента.

Коментирайки правителствения законопроект с юристи, които са работили със стария закон, не можахме да чуем почти нищо добро за новия законопроект.

В дискусиата се оформи общо становище, че предлаганият проект вместо да ни отдалечи, ни връща в соц-времената, а малките му изключения са изцяло ориентирани към интересите "отгоре".

Всички споделиха, че макар и правителственият законопроект грубо да погазва основни конституционни права на гражданите, той е твърде далеч от оптималната и обективна защита на обществения интерес.

Накрая някои изтъкнаха, че макар и до мозъка на костите си да са демократи биха подкрепили един абсолютен държавен монопол (без никакви изключения) в областта на културно-историческото ни наследство, но не и тази правна мътлика.

Ние също споделяме това мнение. Или трябва да бъде приет наистина демократичен закон в тази сфера, или трябва да бъде въведен тотален държавен монопол и да се приклучи с проблема.

И двата режима максимално биха защитили обществения интерес, но на съвсем различна цена.

Убедени сме обаче, че срещу един тотален държавен монопол най-яръсто ще се опълчат точно авторите и съпричастните на правителствения законопроект, защото от личните им интереси не би останало просто нищо, тъй като ще им се наложи да се разделят с ценните си колекции, а това ни най-малко не влиза в сметките им.

Накрая апелираме към всички, от които зависи промяната и приемането на предлагания проект.

Уважаеми госпожи и господа, ако не редакирате предложението законопроект с оглед защитата на конституционните права на българските граждани и оптималната охрана на обществения интерес, дори той да мине през парламента, то със сигурност ще бъде оръзан от Конституционния съд.

Последният неведнъж е доказвал, че зорко бди над конституционните права на българските граждани, а и вече има прецедент с решението му по подобен казус при сега действащия Закон за паметниците на културата и музеите.

## **МОТИВИ**

### **към нашия проект на Закон за паметниците на културата**

Културно-историческото наследство на Република България е национален капитал и основен фактор за съхраняване на националната и културната ни идентичност и наш неотменим принос в Европейската и Световната култура.

Липсата на адекватна правна уредба и реформа в тази сфера у нас са в основата на натрупалите се проблеми през годините на прехода.

Настъпилите съществени изменения в собствеността и обществените отношения налагат нова роля на държавата в тази сфера. От държавен монопол в дейностите по издирването, опазването, популяризирането и разпространението на културно-исторически

ценности трябва да преминем към равнопоставеност на различните видове собственост и инициативи и в тази област.

Време е държавата да поеме своята регулираща роля и да осигури съхраняването на конституционните права на гражданите и охраната на обществения интерес.

Действащият Закон за паметниците на културата и музеите датира от 1969 г. и е плод на други разбирания за устройството на тази сфера и по същество налага държавен монопол. Показателно е, че основният правен термин "паметник на културата" не е точно формулиран и остава такъв в продължение на повече от 35 години. С промените от 1990 г. и 1995 г. законът бе несъществено променен и към момента не е адекватен на новата политическа и обществена среда.

В него не са намерили място основни конституционни постановки като неприкосновеността на частната собственост и равнопоставеността на различните видове собственост и инициативи по издирването, опазването, популяризирането и разпространението на културно-исторически ценности.

Въпреки измененията и допълненията действащият закон е несъвместим с променената обществена среда. Той не съдържа механизми и съвременни норми за опазване на паметниците на културата, условия и стимули за активизиране на частната инициатива и в тази област, както и принципите за осигуряване на хармонизация с европейското законодателство.

Охраната на обществения интерес по никакъв начин не може да ограничава основните конституционни права на гражданите. В този дух бе и решението на конституционния съд (РЕШЕНИЕ № 5 ОТ 21.III.1996 Г. ПО КОНСТ. ДЕЛО № 4/96 Г. НА КС НА РБ) който отмени членове от действащия Закон за паметниците на културата и музеите, ограничаващи частната собственост върху паметници на културата.

Предлаганият законопроект за първи път у нас въвежда точна правна формулировка на всички термини и понятия (културни ценности, исторически ценности, културно-исторически ценности, културно-историческо наследство, паметник на културата и т.н.), очертаваща рамките на културно-историческото ни наследство и регламентира режим и механизми за контрол, които ще балансират държавните, обществените и частните

интереси в тази сфера.

В основата на предлагания законопроект са залегнали принципите, посочени в конституцията и международните актове в тази област.

Законопроектът създава нова нормативна уредба, позволяваща :

- Децентрализация на институциите, чрез определяне на структури с конкретни функции и правомощия и създаване на механизми за контрол на дейностите по издирването, опазването, популяризирането и разпространението на културно-исторически ценности и паметниците на културата.

- Равнопоставеност между държавната, общинската и частната собственост.

- Възможности за осъществяване на частни инициативи в областта на издирването, опазването, популяризирането и разпространението на културно-исторически ценности и паметниците на културата.

- Ефективни охранително-контролни функции на държавата, осъществявани от министерството на културата въз основа на точно регламентиран режим на задължителна категоризация на културно-историческите ценности, с оглед определяне на тяхната научна и/или културна стойност и обществената им значимост.

- Развитие на дейностите в тази сфера с приоритет на образователното и естетическо-нравственото въздействие върху обществото.

- Култивиране на ново отношение към културно-историческите ценности у обществото.

- Възможности за охрана на обществения интерес от страна на всички заинтересовани лица.

- Налагане на съвременните изисквания при издирване, опазване, популяризиране и разпространение на културно-историческите ценности и паметниците на културата.

- Балансиране на конкретните взаимоотношения между институциите, юридическите и физическите лица при издирването, опазването, популяризирането и разпространението на паметниците на културата с оглед оптималната защита на обществения интерес.

- Създаване на условия и механизми за предотвратяване на престъпленията, свързани с унищожаването на културни ценности и паметници на културата и с незаконния им износ.

- Създаване на условия и механизми за развитие на пазара на културно-историческите

ценности и стимулиране на дейностите по опазване на културното ни наследство.

· Синхронизация на вътрешното право с Европейското законодателство.

Законопроектът продължава прекъснатата традиция на развитие на частната собственост и инициатива в тази толкова близка до обществото сфера, а чрез точен регламент и ефективни механизми за контрол се гарантират както основните конституционни права на гражданите, така и охраната на обществения интерес.

## **ПОЛИЦЕЙСКИ ПРОИЗВОЛ или ПРИЛАГАНЕ НА НЕПРИЕТ ЗАКОН?**

На 15.09.2002 г. станяхме свидетели на полицейски екшън в стил "народната милиция срещу нумизматите", датиращ от осемдесетте години.

Ченгетата атакуваха кафенето на нумизматичното дружество "Филипопол" с невероятен хъс. Отсреща бяха нищо неподозиращите колекционери, които всяка неделя се събират тук за да разменят и продават монети и реликви от своите колекции.

Случилото се не се различаваше от позабравените вече изстъпления на ДС срещу тази общност във времената преди 1990 г.

Шейсетината нумизмати бяха откарани в ареста на ул. "П.Д.Петков" да дават показания за намерените у тях старини, като че ли са притежатели на общоопасни средства ?

Полицаяте съобщиха, че "плячката" възлиза на над 650 сребърни и бронзови предмета (монети, накити и малка пластика). Те обаче пропуснаха да кажат, че притежаването им по никакъв начин не е ограничено от действащото законодателство.

Медиите с присъщия си напоследък тон отново подеха поредната кампания против частниците, но този път нещо не се получи...

От юридическа гледна точка случилото се е полицейски произвол, а от гражданска - безобразие.

Дори и да е имало оперативна информация, че сред нумизматите има криминално-проявени лица, нищо не оправдава грубото погазване на правата на всички останали.

Това, че акцията е в почивен ден и е в

нумизматичен клуб също отежнява вината на полицаите.

Последните са превишили властта и правата си, и са причинили вреди на множество граждани.

Ако действията им са изпълнение на височайша заповед, то отговорността следва да се търси и по по-високите етажи.

Ако се окаже вярно твърдението на потърпевшите, че са били обискирани и вещите им - иззети, а после са били принудени да подпишат протоколи за доброволно предаване, то ще са налице нови закононарушения.

В този случай военна прокуратура би следвало да потърси отговорност на преките извършители и за съставянето на официални документи, в които са удостоверени неверни обстоятелства.

Според нас случилото се е в пряка връзка със законите на ръководни кадри на МВР срещу тази общност, по повод на внесения от правителството проект на Закон за паметниците на културата.

Жалкото е, че полицаите дори не можаха да дочакат приемането на закона. Те веднага хукнаха да го изпълняват в аванс и така нарушиха действащия. (Ако внесения от правителството проект беше приет, бюлестителите на реда нямаше да са в нарушение !).

Както вече изяснихме правителствения законопроект е тоталитарен, репресивен и противоконституционен.

Случилото се точно демонстрира какво би станало повсеместно ако той бъде приет и доказва неговата репресивна и тоталитарна същност.

Ние, членовете на Асоциация АРХЕА, заставаме зад всички частни собственици на културни и исторически ценности и ги призоваваме и те да подкрепят нашия проект на Закон за паметниците на културата пред обществеността, правителството и парламента.

П.С. На всички пострадали, които потърсят съдействието ни, ще подарим книгата "Културно-исторически ценности /правни аспекти/" (която е наръчник за изпадналите в подобни ситуации) и ще им помогнем да защитят конституционните си права.